

Matti Mäkelästä

eli

Muuttuvainen Talon=poika,

Suutin kielestä mukailtu ja kansallan
illan wietoksi kirjoitettu

L a r i n a.

Klaus F. Corander

Sawon Lassin

toimittama.

Wiipurissa,

1847.

J. Geberwaller poikineen.

A. F. Geberwallerin kustannuksella.

IMPRIMATUR:

G. Rein.

Ensimmäinen Luku.

Namun oli kaunis: elo-kuun ihana aurinko lämmitti Uimälän moision tiluksia; matka-linnut opettivat pienä poikiansa lennossa pysymään, — kaikki ilmoitti ainoastaan rauhaa ja rakkautta. Mutta myrsky ja raju-ilma oli kuitenkin, kaiken tämän ohessa, jo noussemaisillaan eräässä pienessä virtissä, johon nyt jouduitamme. Täällä tapamme pitkä-lännän vaimoimeisen kavelemässä edes ja taas tuwan lattialla. Hetkeisen aikaa kaveli hän, ikään kuin sappeansa paisuuttaen, sanaa wirkkamata; mutta, suunsa viimein awattua, sanoi näin:

— Tuskin toista semmoista pölkky-päätä löytynee taimaan kannen alla, kuin mieheni on; sillä työläs on häntä, tukastaki repien, saada' walwellen. Hän tietää aivan hyvin torstai-aamun jo olevan käsissä, ja kuitenkin hän ma'ata' kornustaa herkeämätä'. —

Heikki-herra kyllä sanoi minun olevain lii'an kovan miehelleni, joka kuitenkin pitäis oleman isäntänä talossaan. Mutta tähän minä vastasin: ei, hyvä-herra! jos vaan antasin miehelleni wallan vuos-kau-deksi — niin, sen minä sanon, eivät, totta toisen kerran, howin wallat saisiikseen weroansa, eikä pappi saatawiansa; sillä wuoteen hän joisi ja söisi suuhunsa kaikki, mitä vaan talosta irti saisi. Wiinaan hän nyt on mies määnettämään koko elämisensä, aikansa ja lapsensa — wieläpä itsensäkin, jos vaan niiksi paneiksen. — Howin Pehtori taas: kas se on minun puolellani sanoen: et sinä, Liisa-rukka! tarwitse huolia siitä mitä pappi sanoo. Wihkiäis-lu'uussa sinua kyllä neuvotaan olemaan miehelleis nöyrä ja kuuliainen; mutta kontrahdisiais, joka on wihkiäis-kirjaa myöhemmin tehty, käsketään ja wakuutetaan sinua weroasi maksamaan ja pitämään taloa laillisessa woimassa. Ja kuinka tätä taidat täyttää, jos et päiwittäin käy miehesi kanssa tukka-nuotallen. — Nyt-ki tuin, hänen sangystä raastettuani, pikimältäin piistiin pihallen; niin tapasin hänet, tupaan tultuani, tuolilla torkkumassa — housut, halk'haastain, vielä toisessa jal'assa. Pitihän minun siis ottaa ruoska naulasta ja lämmittää Matin selkää että sain unen silmistä tarffaan karisemaan. Hänen näin yksinään mehuteessa tulee Matti, täysissä tamineissa, mafuu-

huoneesta tupaan. — Hyvä, että kerran pääsit seisomillen jal'oilien, huutaa hänellen vaimonsa Eäsa.

— Eihän minun, vastaa siihen Matti, — kây siinä kaupunkiin mämminen — nututa' ja housuita'.

— Onhan sinulla, sen hölmä, pupisi eufko, olunna aamua ottaa waikka kymmenen paria housuja jalkaisi, siitä aj'asta kuin sinun ensin hawautin. Mutta joudu' nyt wäleen: sinun pitää mämman kaupunkiin minullen suopaa hakemaan: tuoss' on rahat; mutta muista se, jos et neljään tuntiin ole takasin niin warotawaan selfä-luitasi.

— Kuinka, kysäsi Matti, — minä taidan neljään tuntiin kâyda' neljä peninkulmaa.

— Kuka hitto, liitti siihen ikään Eäsa, — sinua on kâskenä kâymään. Etkö sinä taida' juosta. Taikka te'e miten itse tahdot; mutta katso waan finttujais, jos et joudu'.

Ulla-päin, pahoilla-mielin tähtyi nyt Matti-par'an lähteä marssia lötöstämään kahden peninkulman päähän, kaupungista waimolleen suopaa ostamaan. Häntä kyllä harmitti ikkunan läpi nähdä' kuinka Eäsa, hänen mämtyään, rupesti suurus-palaa haukkaamaan; mutta minäpä hywällen teki. Takasin jos olis kâantainä, niin pelkäsi selfäänsä annettawan, Ei siis auttana mikään: mämä' tähty waikka suuruksetä'ki,

mutta yhäsinään tietä tallatessaan alkoi hän itäwis-
sään jutella' itseksensä.

"Näinköhän toista, muijani vertaista, räähkää
löytynee koko tässä maailmassa. Baron waan, ku-
han ei olis serkkuja itse Ryöpelin kanssa, jota paka-
nain päämieheksi sanotaan. — Tmeiset kyllä soi-
maavat minua juomariksi; mutta hyö eivät tiedä'
eivätkä ymmärrä', minä tähden minä juon. Enhän
minä, sotawä'essä ollessain, kymmeneen vuoteen saana
niin useasti selfään, kuin nyt saan wuorokauteen pa-
halta waimoltani. Hän pieksää minun pahan-päi-
wäiseksi, Pehtori kurittaa minua työhön, kuin här-
kää, ja Rukkari asettelee höyheniä lakkiini, haukkuen
minua kufoksi. Onko se siis ihme eli kumma, jos
minä jolloin kulloin makaan juomuksissa? Enkö minä
milloinkaan saisi wiinalla mieltäin surusta wirwoita-
taa? Jos minä olisin jotuu mieletoin mullikka, niin
enhän minä tuosta olisi miläänkään, ja silloin taita-
sin myös olla juomata; mutta kuin minä nyt olen
ymmärtäwäinen mies, niin mieleni käypi karwaaksi
ja sen wuoksi minun myös wälistä täytyy olla hu-
malassa. — Naapurini kyllä sanoovat: mikä a-
lais-narri sinä olet, kun et taida puoliais pitää.
Mutta minä nyt en woi puoliani pitää kolmen ko-
wan syyn tähden: ensimmään niin minä olen arka
luonnostain, ett'ei ole pääätä päällen mäännä'; toiseksi

niin minä pelkään waimoni ruoskaa, joka riippuu tuwan seinällä; ja kolmanneksi niin minä olen sopuisa ristiäinen imeinen, joka ei koskaan kosta pyyhä, — en yksin Eufariakaan tahdo kosta, waikka hän ehtimiseen asettelee sarwia päälä'elleni. Kolmanneksen minä maksan hänellen vielä paritsaksi, waikk' ei hänellä sittenkään ole sitä älyä, että, edes kerran wuodessa, antasi minullen tuopin olutta. — Ei minua mikään ole niin harmittana, kuin mäännä wuonna, minun kerran jutellesani, kuinka howin iso härkä, joka ei pel'ännä ketään, kuitenki kerran pelästyi minua; niin tuo ryökälehen irwi-hammas sanoi nauraen etkös, Matti! sitä ymmärrää? Härkä näki sinulla olevan suuremmat sarwet, kuin hänellä itsellään, ja sen wuoksi hän ei hirwinnä ruweta' woimakkaamman kanssa puskemaan. Jos ei nyt semmoinen puhe miehistä miestä harmita', niin en tiedä' mitä luullen. Kuitenki olen minä, kaiken pilkan alla, aina ollutna niin ymmärtäväinen, ett'en koskaan ole toivona waimoani suolewaksi. Sitä wästen minä, mäännäkin wuonna, kuin hän makasi lawan-taudissa, toivon häntä aina waan paranewaksi; sillä kuin manala jo entydestään sanotaan olevan täynnä ilkeitä waimoja, niin kypeli, kufaties, laitasi laittaa hänen takasi vielä kahta wertaa häijympänä. Mutta jos Eufari kuolisi; se minua wasta miellyttäisi, sillä hän on mie

nullen harmiksi ja seurakunnallten niinkään paljaaksi vastukseksi. Hän on oppimaton raukka: ei hän saa — ei niin wirttä kulkemaan paikalleen eli, miten sanoneet, nuotilleen. Toinen mies oli meidän vanha Kanttori-wainajamme: kas hänellä wasta oli kunnan kulkku, ja hän woitti aikanaan kaksitoista Lukkaria laulamassa. — Kerran, Lukkarin minua kutsoksi haukuttua, rupesin minä hänen kansansa kiistaan, oikeen Viisan kuullen. Mutta mitäpä tästä oli? Viisa otti kohta ruoskan naulasta ja lämmitti selkääni koto hetkeisen aikaa. Minun täytyi anoa Lukkaria anteeks ja kiittää, että hän, kuin oppinut mies, teki talolleni sen kunnian ja tuli wieraksi. Siitä päivästä en minä koskaan ole wasta-rintaa tehnyt — ei puolella sanallakaan”.

Näin itseksseen jutellen oli Matti äkkäämättä marssina wirstan werran, kuin tien ohessa olewa mökki juohtui hänellen mieleen. Tässä asui eräs vanhan-läntä mies, joka nuoruudessaan oli suutari-työtä harjoittana, ja josta syystä häntä vielä wanhanaaki Suutar-Jaakoksii kutsuttiin. Eikö tämä suutaroinnen lie häntä oikeen elättänä; wai miten asiat lie olleet, sitä ei tarkein tiedetä. Mutta, wahan aikaa sota-wä’essäkin oltua, oli hän nyt wanhauudellaan otana howin oluen ja wiinan myöda’ksensä. Niin tahtoo muuallaki monessa kotoin, jossa wiinaa wil-

jalta valmistetaan, valitettavasti olla' tapana kappakata pitää kujan suussa.

"Eihän suurukseta' suden jal'illen, aatteli Matti, kappakan kohdallen tultuaan: "uskoneenhan tuo Jaakko-suutari toki minullen rhyppyn wel'aksi". Sanottua määnee hän ja kolkuttaa porstuan ovea.

Jaakko, paitasillaan pillistäen oven ra'osta, alkaa kysellä' kuka hitto näin aikaseen owellen kolkuttaa. Matti taas alkaa, antaen hywää huomenta, anoa Jaakolta wiinarnhyppyä wel'aksi huomeseen asti, jolloin hän, kaupungista palattuaan, lupaa maksaa welkansa ja sanoo ottawansa rahalla wiinaa koko korttelin.

— En minä, sanoi siihen Jaakko, — usko wel'aksi kellenkään: anna' waan rahaa, niin kyllä saat wiinaa waikka kuinka paljon. Onhan sinulla, tiedän minä, aina sen werran kuin rhyppyyhän määnee.

— Ei, hitto wieföön, wakuutti Matti, — oleksaan muuta, kuin pari riunaa, jonka alkani antoi kaupungista suopaa ostaakseni.

— No, jatkoi Jaakko, — taidathan tinkiä suopaa halvempaan hintaan, kuin minä waimolleis sanot siitä antaneis.

— Kyllähän tuo niinki káwis, wästasi Matti; mutta pelkään waimoni saawan tietää.

— Mitä turhia, wäitti Jaakko, — kuinka hän sen saisi tietää. Laidathan sinä wannoa kaikki rahat antaneesi. Sinä olet tuhma pölä. Elätkä nyt enää arweli; mutta tuo raha tänne, niin saat oikeen kunnon wiinaa.

Matti mieltyni tähän tuumaan, ja, otettua riunan rahan kulkarostaan, ojensi hän sen wiinan kauppiaille, antoen wiisikkoa takaisin. Tämä taas laataa, rahan saatua, wiinaa wiljalta lasiin; mutta, Matillen harmiksi, ryhpyää hän itse ensin päältä, ennenkuin ostajallen antaa, sanoen: terwe tultuasi, Matti-parha! Mattin tästä wäähän nuristen, selittää Jaakko, kuinka se ainaki, meidän maassa, on ollut tapana, että isäntä, ennen kuin wieraille tarjoo, ryhpyää itse ensimmään. Tawan olewan semmoisen myönnöksi Matti, waikk' ei hän lii'oin sanona kiittäwään sitä, joka ensin sai sen tawan al'ullen.

— Toki olkoon männeiks tämä ja toinen kerta; — sinun muistosi, Jaakko-suutari!

— Terweeksi, terweeksi Matti-parha! mutta sinun pitää ottaman wiinaa toisellaki pädäkällä, kun minulla ei ole särkää: jos nimittäin et tahdo säästää toista ryhpyä takatuloiksi.

Sitto niin tehköön, mietti Matti, jos seki wiisikko pitää juotaman, niin se ryhpytään jo nyt tällä tiellä; sittenhä minä wasta tiedän jotaki saannein.

Mutta jos sinä rhyppäät tästäki pullosta, niin en maar maksaakaan.

— Elä pelkää, sanoi Saakko, — tässä on —
ota' rhyppyysi rauhasa.

— Sumala warjelloon ystäviämme ja häpeän
saakoot vihollisemme, niin minä sanon wiinaa rhy-
pätessään. — — Voi, Saakko-suutari! tämä wasta
mahassa tuntui.

Näin paistien jätti Matti jäähyväisensä, läh-
teäksensä muka matkallen, johon Saakko puolestaan
toiwotti onnea ja mälestymistä. Mutta parin sylvä
kapakka-tuwaasta tultuaan, alkoi hän laulella itselleen:

”Jos waimosi sinua juomasta kieltää, niin juo!
Ja jos hänki sinuhun wälistä suuttuu, niin juo
Ja elä sä koskahan juomasta lakkaa,
Waan otappa itselleis toinen akka
Ja juo ja laula, ja juo ja laula ja juo!”

Matillen nousi, tätä laulaessa, uusi kiihko män-
nä' takaisin kapakkaan juomaan. Toki, pel'äten saa-
mansa selkään jos suowata' kotiin tuli, koki hän roh-
'aista luontoansa ja astui vielä parin askelta eteen
päin, aatellen: kujan kerran saan kapakan näkymistäni,

niin kyllä minä sitten mänen suoraan kaupunkiin asti. Mutta askeleen ja parin otettua, tuntui hänestä taas ikään kuin joku olisi ny'äissyt häntä takasin kääntäimään. Se nyt on hitto ja järmen liika, arwei hän taas: wiinan makuun kerran tultuani, en tahdo' paikalta päästä. Hän käännäiksen jo kapaakkaan; mutta samassa näyttäiksen hänen silmissään ikään kuin Eeisa olisi ruoskineen vastassa. Pelosta ei nyt kын kapaakkaan mäneminen, pitää jällen kääntyä kaupunkiin. Mutta mitäpä tästä on, mies ei pääse paikaltaan. Jäsenet riitaintuuvat tiellä: maha mänisi kapaakkaan; mutta selkä pyrkii kaupunkiin. Rumpainen näistä nyt lienee mahtawampi, maha wai selkä. Hän kyllä, oman luulonsa jälkeen, oisi mielellään pitänä mahansa puolta; mutta pelkäsi aikansa ruoskivan selkänsä pahan-päiwäiseksi. Vielä hän kerran rohkaui luontoansa, kehottain jalkojansa kыmään; mutta nekin tahtoivat tehdä wästarintaa, sillä kapaakkaan oli saman werran askelia kuin wirstoja kaupunkiin.

"No", päätti wiimen Matti, "koska nyt maha ja jal'at owat yhdestä puolesta, niin pitäähän niitä toki totella, kыtköön sel'ällen kuinka tahansa. Ehkä Saakko-suutari vielä, kun häntä hywästi puhuttelen, uskoo minullen ryhpyyn wel'aksi, niin saan, kuka ties, selkänikin säilytetyksi, ett'ei häntä komin kowa-onni kohtais". Näin nyt tuumittua ja päätettyä, oikasi

Matti sillä innolla kapahtaan, että milt'ei waan nän-
nänse oween loukanna, ja, tupaan tuskin päästyä,
Eiljasi hän täyttä kulkua.

— Saakko-suutari hoi! — vielä wiskolla wiinaa.

— Jo wainen sinä tulit takasin, sanoi Saak-
ko nauru-suulla. — Niin minä sen luulin, hui-
kalta sinä sitä sait; sillä mihinkä tuo riunan wiina
ylettyy, eihän sitä kây lainaaminenkaan; — kulkkuun-
han se sen wertainen juuttuu.

— No anna' siis, niinkun jo sanoin, vielä mi-
nullen rhyppy, wastasi Matti, itseksään lisäten: "ku-
han kerran waan saan rhyppänneeksi, niin täytyyhän
hänen jättää wel'aksi, tahtofoon tahit ei".

Saakko, jota ei milloinkaan kahdesti tarwittu
muistuttaa, tuopikin samassa ja tarjoaa naapurilleen
wiinaa; mutta ei myöskään unouta rahoja edeltä ká-
sin anoa. Matti taas koittelee puolestaan houkutella'
hánta warttoamaan, jos ei muuta niin edes niin
kau'an, kuin saisi rhyppänneeksi. Mutta Saakko on
järkähtämätöin, eikä sano uskowanse welkaa — ei
nyssin Pehdorillenkään. Wiimein, Mattia oikein yllät-
täaksensä, heittäiksen Saakko pilkan tekoon, ojentaen
wiina-pulloa Matillen; mutta, hänen sitä tawoittaes-
sa, tempaisee sen taas puoleensa. Tätä hän nyt
teki herkeämätá, aina pistellen: "puris wainen Mat-
ti orawata, waitt' ei hannaittjis hintaa tehdä", joka

pilkanteo niin liikkutti Mattia, että hän, itku silmin, rupesti Jaakkoa rukoilemaan, sanoen: "taidathan toki sen verran ta'ata naapuriasi ja vanhaa tuttavataxi, — tietäähän sen koko maailma, ett'en minä ole mikään petturi". Mutta tässä nyt ei auttana, ei itku, eikä rukous. Matti-par'allen kävi kuin muillenni' juopoillen. Kuin kerran viinan kiihko saapi imeisen wallatuksi, niin ei ole' viimeistäkään roskaa sääliminen; mutta seki pitää juotamaan, jos kohta, jälkeen päin, vaikka viikko-kauden nälkää nähtäxi. Mattia kyllä suretti ja harmitti, kuin taas piti Jaakkollen jaksaleman wähiä rahojansa. Mutta tämä mieli-karwautensa muuttui kohta iloksi, pullon tyhjennettyä.

— Wiina on kuitenni' oiwa juoma, pakisi Matti lipoen fieltään; — kun sitä waan kyllältä saapi, niin ei huoli paljon koko maailmasta, vaikka se, oppineiden puheen jälkeen, kiepuisi ympärin kuin wäkkärä. Tämäki rhyppy rohkasi minua jo niin, ett'en enään pelkää waimoani, eikä hänen ruoskaansa. Mutta kuules, Jaakko-suutari! oletko tätä laulua ennen kuulluna:

"Eukkari jos kuolisi,
Niin hywä olis mielein.
Santä en mä huolisi;
Waan kostuttaisin fielein."

"Wiina minun wirwoittaa

Sa olut antaa voimaa,

Waiikka affain peloittaa

Sa juomariikki soimaa."

— Niin, kuulet sinä! se laulu on minun oma tekemäni.

— Mitä vielä, mietti Jaakko, — missäpä sinä olisit oppina runo-niekaksi.

— Elä luulekkaan, vastasi Matti; — minua niinkään huonoksi runo-sepäksi. Olenpa minä tehnyt runon suutaristafiin ja se kuuluu näin:

Suutari teki soitto-sarwen,

Suuri uhka soitto-sarwen

Heittuma rieriä rallala lee.

— Voi, sinua nyt on aika hölmä, huusi siihen ikään Jaakko. — Etköis sitä ymmärrä, että se on tehty soittoajoista; mutta ei suutariloista.

— Niin hitto onkin, myömytti Matti; — nyt minä sen vasta hoksasin. Mutta annappa, muistin parannukseksi, minullen vielä ryppyy; eihän se laulu tahdo' muuten kulkea.

— Hyvä, sanoi Jaakko mieli-suosiolla; — nyt hän minä vasta toden perään nä'en, sinun sallimais minullenki jonkuun rossan.

Matti taas, joka tästä otti vähän niinkuin narkastysäksensä, kiljasee kohta täyttä kulkua: "tuo

fakki ryhyppä nyt' aikaa", ja alkaa, Jaakon wiinaa kaataessa, laulella niitä näitä, mitä waan sylki suuhun tuopi ja weji kielellen wetää. Mutta, pullon käsiinsä saatua, panee hän liikkeellen sen wahan Ruotsinkin, jonka mainon sota-wä'essä ollessaan oli oppina, sanoen: "kutär Jaakko sein".

— Kah! taidathan sinä Ruotsiakin, sanoi Jaakko.

— Eaidan kyllä, wastasi Matti; — waikk' en minä sitä puhu kun jollon kullon juowuksissa.

— No, sanoi taas toinen, — puhuthan sinä sitä fitten warmaankin kerran päiwässä.

— Olenha minä olluna "soltaattina", ylspeili Matti; — enkö minä fitten Ruotsia taitasi.

— Niin todella, sanoi Jaakko, — oltiinhan myö yhdessä viimeisessäki sodassa.

— Niin kyllä, lisäsi Matti, — ja sinun ne hirttiwät, kar'attuasi Kemolahden tappelusta.

— Olisihan ne minun hirttänä, sanoi Jaakko, — jos en olis armoa saanna.

— Se oli wahinko, ett' eiwät hirttänä, wastasi Matti; — niin et nyt tässä wiefottelis rahoja muilta hywiltä imeisiltä. Mutta muistatko sitä tappelua: myö tapettiin ja otettiin wangiksi monta tuhatta miestä.

— Miten monta lie kaatuna eli wankeuteen jou-

tuna, vastasi Jaakko, — sitä en tarfoin tiedä; sillä läksin tipo-tiehein jo ammoin ennen tappelun alkua.

— Niinhän sinä sen karkulainen te'it, irvisteli Matti; — mutta katsoppas minua, minä olin sodassa, kun aika mies, aina loppuun asti, waikka kyllä peloitti, niin että piti kiwen taakseen piiloon pistäimän; sillä kuolema on kova kokea. Sentähden imeinen onkin jumalinen sodassa. Kiwen takana ma'atesani oli kuitenkin oikeen sydän kulkussa kaiken aikaa kun muut tappeliwat, ja tuskissani minä lu'in isä-meidän wiisi kertaa ja kaikki muuttki rukoukset kun waan taisin. Mutta, kun nä'in meidän miesten olewan voiton päällä, niin minäkin juoksin perästä ja huusin hurraa, un muutkin. Vieläpä minä olin semmoinenki mies, että otin wangiksi yhden vihollisen, jolta jalka oli poikki ammuttu, ett'ei hän päässynä pakoön juoksemaan, ja josta muut ei enään huolina; sillä hänellä ei olluna enään ampuma-kalujakaan, waikka hän muuten kyllä oli suuri mies, — niin jos ei hän waan olluna puolta pitempi kun minä.

Jaakko keskeutti wiimen tämän lorun kysymyksellä: — Kuinka sinä, joka sodassa olit urhollinen, nyt annat atkasi itsiäis pietsää?

— Elä wirka' mitään, Jaakkosein! Jos waan muijani nyt olis tässä, niin saisit kyllä nähdä' kuinka minä, taas wuorostain, häntä ruoskisin. Mutta

anna' vielä rhyppy — onhan minulla vielä saamista — ja tuoppi olutta. Kuin sen olen juona, niin otan wel'aksi.

— Etköö sinä nyt joisi Pehdorinnik muistia, sano! Jaakko wiinaa Matillen tarjotessa.

— Suon kyllä, vastasi Matti, — Pehtori on helkkarin hyvä mies, kuin hänen kouraansa waan pistää ruplan, niin hän on kofta, wannoen ja wakuuttaen, walmis sanomaan, kato-wuoden olewan ja alus-wä'en ei woiwan, millään tawalla, suorittaa weroansa. — Mutta, kuuleö Jaakko! kuin sinä nyt olet saana kaikki rahani, niin anna nyt wiinaa wel'aksi.

— Ei, Matti-parha! — et' sinä siida' enempeätä, ja minä taas en milloinkaan tahdo' juottaa ketaän humalaan — ennen minä yön kumoon koto kaupani — sillä se on synti.

Matti, tästä närkästynyt, määnee tiehensä, mätäen haukkuma-nimiä Jaakollen, jonka waan muistaa. Jaakko taas, joka ei ole näitä kuulewinaanakaan, toiwottaa hänellen onnea ja mänessystä matkallen, ja niin hyö erkaniwat toisistaan. Mutta mitäpä tästä. Kuin Matti, yhä kiroillen Jaakkoa, oli yksinään kullea lotoöstanä askeleita parin kapakasta, alkaa jo wiina ja olut häntä niin painustella', että hän viimein lankeaa kumoon ja jääpi niin mafaamaan tunkiollen.

Toinen Luku.

Elokuun-ilta alkoi jo hämärtää ja Matti mako-
si aina waan tunkiolla, nähden unta muinoisista so-
ta-retkistä ja viimeisestä wiina-ryppystä. Siinä hän,
tapansa jälkeen, olisi ma'anna, kukaties, huomeseen aa-
muun asti, jos ei häntä olisi kohdanna toinen onni,
josta juttelemaan nyt jouduttaimme.

Kimalän moision isäntä, Wapaherra Heimonen,
sattui samaan aikaan tulemaan metsältä kotiin. Itse
hän käveli edellä; mutta, askeleen häntä ta'ampaan,
seurasi Sihtieri, ja Passari, kantaen jahti-torwea.
Wielä wähän jälkenpästä kulki kaksipalmeliata, pys-
syt ol'alla, taluttaen jahti-koiria, jotka olivat parit-
tain kaula-witjoilla yhdistetyt. Metstästä kylän kujan-
len päästyänsä, sanoi Wapaherra, wilahtaen taakseen:
sa: — Vuoden tulo näyttää hywällen tänä syksynä.

— Miin kyllä, wastasi Sihtieri; — mutta se
merkitsee, ruksiin, tulewana vuonna, ei maksaman muu-
ta kuin, jos wiistoista ruplaa tynneri.

— Se ei te'e mitään, sanoi siihen taas Wapa-
herra; — sillä talonpoika tulee aina paremmin ai-

toin hyvänä, kuin kato-vuonna — jos kohtain' ru-
tiin hinta alenee.

— Kuinkahan lienee, vastasi taas Sihtieri puo-
lestaan; — talonpojat valittaavat kuitenkkin wajuut-
tansa ja pyytääwät howista siementä — olkoon wuo-
den tulo hyvä tai huono. Kuin heillä waan on wä-
hänkin enemmän, kuin minä määrälle tarwitseewat,
niin hyö juowat eli mänettäwät sen ylenpalttisuudes-
sa. Tässä asuu naapurissa wiinan kauppias, joka on
syypää monen miehen köyhyyteen. Hän sanotaan pane-
wan suoloja olweensa, jotta janottaa sitä hullummin,
kuta enemmän juopi.

— Se mies pitäsi ajettaman mölistä, vastasi
Wapaherra päätänsä puistellen; mutta, Matin tun-
tiolla äkättyänsä, hiljasi hän äkkiä kiivaudella: —
mitä tuossa tien ohessa makaa? — onkoha se joku
kuollut imeinen, — ei nyt enään kuule muuta kun
wahinkoa; — juoskoon yks teitä katsomaan kuka se on.

Hänen käskeystänsä jouduttaiksen toinen palwe-
lioista kuollutta katsomaan. Tunkeutuen tultuansa tun-
tee hän kohta Matin ja, hiljaa hiljasten, nykäsee hän
häntä nutusta; mutta samassa juohuu hänelle myös
mieleen, Matin, kerran kovaasti nufuttua, ei koskaan
noussewan, waikka tukanki päästä repisi. Hän jättää
siks Matin makaamaan ja ilmoittaa asian Wapaher-
rallen, joka myös kieltää häntä hawauttamasta, ja

Kutsuen luoksensa kaikki kaskyläisensä, sanoo: "pitäs tuollen raiwällen jokuu pieni pula tehtämän; mut' en nyt woi ymmärtää mikä olis soweliain". Tässä nyt tuumaeltiin, mitä Matti-par'allen piti tehtämän: pitikö tuffa kerittämän wain naama no'ettaman. Wiimein seisattuiwat siihen tuuman: että Matti, omat waatteet päältä riisuttua, piti pantaman makaamaan Wapaherran paraasen sänkyyn, ja aamulla, hänen noustuaan, piti jokaisen, nöyrästi kumartaen, häntä palweleman ikään kuin isäntätään. Ja siihen luuloon hänen herran saatua, piti hän jälleen juotettaman humalaan ja saatettaman samallen tunkiollen makamaan. Niin kuin nyt päättiwät, niin hyö tekewätkin.

Miten Matti lie yönsä wiettänä Howin-herran sängyssä, siitä tarina ei wirka' meillen — ei niin mitäkään; mutta aamulla hawattuaansa hierasee hän filmiänsä, wilahtaa ympäriinsä ja hämmästyhy sangen paljon: hän hieroo filmiänsä uudestaan, koittelee päätänsä ja saapi kätensä fullalla päärmetyh lakin; — hän ei usko omia filmiänsä, mutta sylkee formiinsa ja hieroo niitä vielä herran, kääntää lakkinsa nurin ja filmäilee sitä kaikin puolin. Hänen näin ihmetellessä ja katsellessa kaikkia, mitä filmiin tuli, alkoi myös ihanat soiton säwenet etu-huoneesta kaikua hänen korwiinsa. Matti, tästä lii'oin liikutettuna, lyöpi kätensä ristiin ja itkee katkerasti; mutta, soiton lafattua, al-

Kaa hän miettiä itseksensä: mikähän kirkkauden asunto tämä lie ja kuinkahan minä olen tänne tulluna? Nä'enko minä unta, wain olenko minä walwella? Missä on minun taloni, affani ja lapseni — ja missähän minä nyt lienen itse — kaikki on muuttuna ja minä itse myös.

Viimein hän rupeaa ääntämään; mutta hilja ja pel'äten: "Eiisa hoi! minä uskon olevani taiwaisa, Eiisa-kultasein! ja se onni on minua kohdanna, nii' kuin sanotaan, ihan syhtä' ansiota'. Mutta minäköhän nyt tässä makaan, wain onko se joku muu minun muotoiseni. Sen asian laita näyttää minusta niin ja myöskin näin. Kun minä koittelen selkääni, joka vielä on hellä eiliseltään, niin tunnen itseni; mutta — silmäillessäni kullalta kiiltävää lakkiani, hienoa paitaa ja monta muuta ympärillään olevata kauneutta, ja kuullessain sitä suloisia soittoa, — en kuitenkään tunne' itseäni kuka lienen. Mutta näinkö-
hän minä olen walwella', — enköhän minä nä'e' — unta". Wakuuttaaksensa, olevansa walwella, nipistää hän käsivarttaan, sanoen: "walwella minä warmaankin olen, sillä minuusen koskee kun nipistän. Mutta miten minä woin olla walwella, kuin oikeen tarfoin asiata tuumin? Olenha minä Matti mä'eltä. Eiedän-
hän minä, olevain howin wero-talon-poikia, — kōyhä raukka ja toisen orja; kuinka minä, yht'aikaa, taitasin olla Herra ja haltia tällöisessä linnassa? Ei —

uni tām' on kuitenki, ja siis on parasta odottaa
siksi kun hawaunnun". Tämän sanottua, käännäiksen
Matti seinään päin; mutta samassa alkaa taas soitto
kuulua etu-huoneesta. Soiton ihanat säwenet liikutti-
wat Mattin hellää luontoa niin voimakkaasti, että
käänsii takasin itku-silmin oloansa tutkimaan.

"Taitaako imeinen nähdä ja kuulla tällamoista
unissaan? kuinka se olis mahdollista. Mutta — jos
tämä on unen näköä, niin suokoon Luoja, ett'en kos-
kaan hawauntuji; elikkä — jos minä taas olen hul-
luna, niin warjekoön Jumala miisaaksi tulemaista,
sillä lakiin minä sen Väätärin paituuttasin, joka mi-
nut hulluudestani parantasi, ja pieksäsin sen miehen,
joka minun tästä ihanasta unesta hawauttasi. Mutta
min'en nä'e' unta, enkä myöskään ole hulluna; sillä
minä muistan kaikki, mitä minua on kohdanna. Mi-
nun isäni oli Niilo Mä'ellä: minun waimoni on Eeisa,
ja hänen ruoskansa riippuu naulassa tuwan seinällä,
ja minun poikani ovat Hanno, Risto ja Niilo. Mut-
ta kyllä minä jo nyt koko asian ymmärrän ja tie-
dän. Tämä on tykkänään toinen elämä, jota paratii-
siksi eli taiwaan valtakunnaksi kutsutaan. Minä join,
kuin ties, eilen illalla itseni kuoliaksi, ja pääsin, näin
syyttömästi, kohta taiwaasen. Ei se kuolema mahda'
olla' niinkään vaikea, kun moni luulee; sillä en minä
tuosta paljon tietänä. Kuka ties seisoo Tuomas-pap-

pi paraitaa saarnas-tuolisissa ja pitää minullen ruu-
mis-saarnaa, sanoin: niin Matti teki — hän eli kuin
mies ja kuoli kuin mies. Taitaawat imeiset vielä
taistella' jos minä kuolin maallen wai merellen; sillä
minä läksin kohon kostiana tästä maailmasta. —
On tämä kuitenni' wallan toista, kun kändä kaupun-
tiin kahden peninkulman päästä suopaa hakemaan,
ma'ata' pahnoilla ja saada' selkäänsä afaltaan ja sar-
wia Luffarilta. Mutta yks wastus minulla täällä
on kuitenkin, se muka, että minua janottaa niin että
kieli oikein tahtoo kullkuun kiiwaa'. Jos minulla
olisi syhtä toivoa itseäni jälleen eläväksi, niin se olisi
saadakseni tuopin olutta kieleni kostukkeeksi; sillä mi-
tápä kaikki tämä, kormissain kumajawa ja filmissain
sinittäwä, kauneus ja hekkuma minua auttaa, jos
täydyin kuolla' uudestaan — janoon. Vieläpä minä
wähän muistelen papin sanoneen imeisten taiwaassa
ei tietävän janosta eikä nälästä, ja että hyö siellä
tapaawat kaikki ystäwänsä; mutta kuitenkin olen mi-
nä täällä kuolla' janoon ja olen yksinäin enkä nä'e
ketään. Pitäsihän minun toki näkemäni isä-wainajani,
joka oli niin ymmärtäväinen ja rehellinen mies, ett'ei
hän jäännä rästä häwiin — ei niin äyriä. Tiedän-
hä minä vielä, monen muunkin eläneen yhtä siististi
ja hywästi kuin minäki; miksi minä siis yksinäin
olen tulluna taiwaasen? Tämä siis ei olekkaan taiwas;

mutta mikä se sitten mahtanee olla? En minä näe unta enkä horise, en minä myöskään ole heikko-päinen; mutta en minä ole viisaskaan. Minä olen Mäki-Matti, minä en ole Mäki-Matti — Minä olen rikas ja köyhä — minä olen talon poika ja itse maaherra — — — Voi, voi, voi minua polpoikkaa, — voi poikkaa polon alaista; — mikä ihme ja kumma minun nyt lie tällaiseksi saattana’.

Tämän huudon ja woiwotuksen kuultua, tulla rientää wäki toisesta huoneesta sisään. Niwan nöyrästi kumartain toivottaa, passariksi waatetettu, Wapaherra hywä-huomenta ja kysyy mitä Herra oli wajaalla. Mutta, wastausta saamata’, kääntää hän renkiä mämämään pesu-wettä ja pyyh’että hakemaan, ja tarjoaa itse, isännälleen muka, aamu-kauhtanata, jos nimittäin hänen tekis mieli nousta wuoteestaan.

Matti, joka oli tottuna aina ruoskalla ajettawaaksi, hämmästyí yhä enemmän ja enemmän. Suurimman hämmästyksen hälwennettyä, aukaisee hän viimein suunsa, sanoen:

— Wapasukunen Herra Passari! mielelläin minä tästä nouse, kujan waan etten tekisi minullen, syöttömällen mies-par’allen, mitään pahaa.

— Sumala meitä siitä warjellkoon, sanoi Passari.

— Mutta ennenkö työ minun tapatten, ruokoi-

lee Matti, — niin sanokaa kuka olen. Eilen minä vielä olin Matti Mäkelästä; mutta nyt minä taas olen — en voi sanoa kuka.

— Eysti on nähä' Herraa niin hyvillä mielin, että pila=puheitakin lasquetteitten. Mutta, jatkoi Passari puhettaan suuresti hämmästywinaan — miksi itketten, armollinen Herra!

— Minä en ole' mikään armollinen Herra, kiljasi Matti kiivaudella; — enkä, totta toisen kerran, olekkaan, koko elin-aikani, ollut enkä Reivinä enkä Paruonina, ja woin, waikka walallain, wahwistaa olewani Mäkelän-Matti, Wapaherran wero talon=poika. Jos vielä laittatten waimoani hakemaan, niin saatten häneltäkin kuulla; mutta etkää, hywät ihmiset! antakaa hänen tuoda ruoskaa mukanaan.

Passari ja Kengit keskusteleewat, päitänsä muka puistellen, mikä kumma ja järwen liika Herrallen on tapahtuna. Yks oli muka luulewinaan, hänen ei vielä olewan oikeen walwella; mutta puhuan ja kawelewän unissaan. Toinen taas tekeilee ikään kuin luulisi hänen langenneen tautiin ja horisewan. "Niin maar onki" päätti viimein Passari; "Herra on langenna horisewan lawan tautiin, ja juokse sinä, Sussi! Pääkäriä hakemaan". Kenki juoksee, jonka jaksaa Tohtoria hakemaan. Passari taas panee, tällä välillä, pahoja päiwiä, kuin Herra nyt oli joutuna

niin onnettomaan tilaan, kysyen wiimen, totko tunsi häntä. Eihän sanoo Matti tuskin tuntevan itseänsä, sitä vähemmin vielä muita.

— No ettenkö, armollinen Herra! muista: olinha minä eilen kanssanne metsällä.

Matti, joka luuli sytyttävän lumattomasta metsästämisestä howin maalla, wannoos ja wakuuttaa, ei koskaan olleensa pysy- eli metsä-miehenä, sanoen:

— Maksaa se riihen puimista, se metsästäminen. Ei kenkään woi todeksi näyttää, minun pyytäneen edes warpuista Herran maalta. Eilen taas niin minä olin Jaakko-suutarin luona ja join kuudella riunalla wiinaa, — kuinka minä sitten taisin olla metsällä, sanoppas se.

— Polwillain minä, hywä Herra! rukoilen teitä heittämään hitollen kaikki semmoiset turhat aatokset. Olinha minä kanssanne eilen metsällä.

Passarin näin jutellen, tulee Tohtori, kumar-
taa Mattija ja on suuresti surullinen, kuinka muka hän, niin äkkiä, on langenna niin kummalliseen tauteihin, kysyen:

— Mikä teitä nyt oikeen waiwaa?

— Eihän minua waiwaa mitään. Vinoastaan wiina, jonka eilen Jaakko-suutarin luona join, tahtoo

minua wáhán janottaa. Antakaa minullen siis tuoppi olutta, niin miná mánen terweená tipotieheni.

— Kuulkaapa nyt, Herra Tohtori! kuinka hán horisee, sanoi Passari surkealla áánellä.

— Kyllá miná sen nyt jo ymmárrán, sanoi Eáákári. — Se on niitá luulo-tautia. Helsingissä niin-ikäán ná'in miehen, joka luuli päänsá olevan táynná kárpásiá. Hántááán ei milláán tahtona saada' siitá luulosta, ennenkuin erás ymmártáwáinen Eáákári paransi hánet tállá tavalla: Hán asetti sairaan pää- ja'ellen suuren summattoman laasteri-rátiin, johon kárpásiá oli istutettu ympäriseen. Kuin Eáákári sitten, jonkun aj'an kuluttua, otti laasterin pää-la'elta, sairaaillen náyttaén, kuinka se oli táynná kárpásiá, luuli hán laasterin wetáneen heitá päästáán, ja pääsi myöskin kohta koko taudistaan. Samaten nyt on Wapaherran kanssa.

— Entöhan se pelkkáá luuloa, kíljasí Matti nyt' ákkiáán.

— Mitá muuta se wois olla, sanoi Eáákári.

— Dlettenhan nyt fuulluna, kuinka muutkin ovat olleet samanlaisissa luuloissa.

— Entö miná olekkaan Matti-máellä ja eikö Eúsa olekkaan waimoni.

— Ei suinkaan, wakuuttivat kaikki muut, —
työ oletten leski-mies.

— Nyt minä vasta al'an luopua hurjuudesta.
En minä nyt enään huoli koko talon-pojasta;
sillä minä jo taidan käsittää: jonkun pahan unen saat-
taneen minua siihen turhaan luuloon. Mutta kum-
mallista se kuitenkä on, kuinka ymmärtäväinen mies
pitää joutuman semmoisiin aatoksiin.

Tässä Passari pysäytti Mattin pöydän, sanoen:

— Ehtä teidän Armonne tahtoo mäännä' puu-
tarhaan lystäilemään, siksi kuin valmistetaan aami-
ainen.

— Tahdon kyllä, mutta joutukaa; sillä minul-
la on sekä jano että nälkä, sanoi Matti, mäännänsä
ryhti-maahan, jossa hän, pöyhistellen kaikki-kauhtana-
saan, kuleksenteli ylen ympäriseen, siksi kuin ruoka
saatiin valmiiksi. Ruoka-huoneesen taas tultua, is-
tuiksen Matti pöytänsä; mutta muut kaikki jäivät
seisomaan, kuin palveliat, tuolin taakse, nauru-suulla
kuitenki katsellen, kuinka hän, wietsetä' ja taikelota',
syöpi formin joka ruokaa, ja niistää nenänsä kauhta-
naan. Wiimein kumartaa taas Passari, kysyen:

— Mitä wiinaa teidän Armonne sumahtee: pu-
naista wiinaa, wain renskää?

— Yhtä ensin, toista fitten, sanoi Matti.

Passarin lasiin kaadettua, kaalasee Matti hen-
gehtimätä' juoma-lasillisen renskää. Joka kerta kun
Matti juopi, niin puhaltaamat pilliin. Sitä myöten
kun wiina alkaa nousta Matin päähän, rupeaa hän
myöski pitämään sitä kowempata komentoa, kysyen
ensistään Passarilta, mistä hän, formella olewan, for-
muksen oli saana.

Passari on pahoillaan, ett'ei hän, waatteitansa
muutellesa, muistana riisua formuksia formistaan;
mutta, Herrauttansa ei kuitenkaan Matillen ilmoit-
taen, sanoo hän saaneensa sen Herralta itseltään.
Mutta Matti, joka ei sano muistawansa milloin hän
niin kalliin formuksen olisi hänellen antana, anoo lah-
jojansa takasin, syyttäen olleensa humalassa kuin hän
niin mieletöin taissi ollaa. Päällisefi hän sanoo tahto-
wansa tietää', mitä muuta hän heillen on annel-
luna; sillä hänen luulonsa jälkeen, ei palvelian
pidä' saaman muuta, kuin ruo'an ja palkan, — jos
nimittäin palkollinen saapi wáhánkin enemmän, kun
millä hátimiltään aikoin tulee, niin hän tulee ylpeäksi
ja ynsiäksi isäntää kohon. Ja wastaksi hän waroitti
heitä hywin panemaan mieleen:

— Jos minä annan teillen jotakin iltasella,
humala päissän, sen pitää teidän aina aamulla an-
taman takasin. Mutta, kysäsi hän viimein Sihttieril-
tä, — kuinka suur on sinun palkkais?

— Sata hopea-ruplaahan teidän Armonne aina minullen on antana —

— Niin, sata hopia ruplaa, matkitti Matti; — mutta te'etkö sinä myös hyötynä sadan hopia ruplan edestä, — et sinä tästä lähin, se wielöön, saakkaan jos puolen sen wertaa. Mitäähän minun itseni tehdä työtä, kuin härkä, ja puida' riihä aamusta iltaan asti, enkä saa muuta kuin — — — Voi hitto, mitä nyt taas sanelen. Ne talonpoikaiset puheet tahtoo-
wat — aina wetäidä' kielellein. Antakaa vielä pullo punaista, se, — se vasta oivalta maistaa.

Matti kalliistaa nyt wiina-pulloja toisen toisen-
sa perään. Mutta wiinasta hän yltyn paha-juoniseksi ja uhkaa, syömisenä lopetettua, hirttää jos' ainoan palvelioistaan. Vanha sanan lasku: "kuin kissästä tulee karhu, niin siitä vasta aika pökö syntyy", sa-
pi tästäkin selmän selityksensä. Raaka ja oppimaton imeinen kadehtii aina ylhäisten onnellisempaa tilaa ja valittaa korkeiden kovuutta; waan jos hyö itse, niin kuin nyt Matti, äkkiä pääseewät waltaan, niin hyö ei-
mät koskaan ymmärrä' kohtuullista komentoa pitää; mutta owat julmat ja hillimättömät, kuin metsän pe-
dot. Minkä tähden semmoisia imeisiä myöskään ei lasjeta' toden perään hallitsemaan; sillä Sumala wi-
saudeksaan ei olekkaan puskevallan lehmällen sarmia luonna, — Niin Mattikin, äkkiä howin haltiaaksi pääs-

tyä, kiljua ärjäsee jontka jaksaa, luvaten yhdeksi wä-
hentää palkan, toisellen antaa' selkään ja kolmannen
hirttää' — miten milloinkin waan päähän pisti. So-
kaisen polvillaan häneltä armoa rukoiltua, leppyn hän
kuitenki sen merran, että sallii heidän nousta seisal-
leen; sillä syötyänsä hänen uhkauksensa waista piti
täytettämän. Mutta ruu'alta noustuaansa, kaipa hän
kohta työ-woutia, joka ennen wanhahan, Matin talon-
poikaissa saadysä ollen, oli ainoa mies hoviasta,
jolla oli Matin kanssa jotakin tekemistä.

— Hän on pihalla, teidän Armonne! sanoo eräs
joukosta.

— Kutsu häntä puheelleni, käski Matti, ylpi-
ästi pastieraten edes ja taas salin lattialla.

Kutsujan käskystä tulla' jouduttaiksen työ-wouti
satiin, wälkkäwät napit nutussa ja sapeli wöyllä, ja
notkeesti kumartain kysyy hän:

— Mitä Herralla oli te'etettämänä.

— Ei muuta mitään, kun että minä hirtätän
sinut.

— Enhä minä ole mitään pahaa tehnyt, miksi
minun siis hirtätätten?

— Etköö sinä ole Wouti?

— Niin kyllä, hyvä Herra!

— Ja kuitenkin kysyt miksi sinua hirtetään.

Hirtettäväkseen Ruununkin Woudit aina tuomitaan; enkö minä siis saisin hirttää työ-woutiani.

— Niin, mutta olenha minä palwelluna teitä, armollinen Herra! aina rehellisesti ja uskollisesti, ja olluna ahkera ammatissani.

— Kyllä hitto sen näkee wälkkäwistä napista, että olet olluna ahkera; sillä et sinä muuten niin koriaassa pu'uissa käweliisi. Mutta kuinka suur palkka sinulla on, sanoppas se?

Työ-woutti — joka luuli Mattin suuttuwan, niin kuin äsken Sihtieriin, suuresta palkasta — vastaa ala-kuloisesti:

— Ei minulla, Herraseni! ole muuta kuin wiis-kymmentä ruplaa vuoskauteen.

— Niin, — miehellä on palkkaa ainoastaan 50 ruplaa, ja kuitenkin hänellä on rahaa wälkkäwiä nappia ja kalliita werka-waatteita ostella. Milläpä hän niitä hankkisi, jos hän ei warastaisi tahi ottasi lahjoja talon-pojilta, — hirteen se mies kohta pitää wäännettämän.

Woutti lankeaa tästä polwilleen rukoillen armoa, jos ei muun, niin edes waimonsa ja lapsensa tähden.

— Onko sinulla niitä montakin? kysyi Matti.

— Minulla on seitsemän vielä elossa, hywä Herra!

— Ja kuitenkin sinä elät herkkullisesti viidellä kymmenellä ruplalla. Ei se auta! wedä' hänet paikalla kaulasta orteen, kiljasi Matti Sihtierillen.

— Enhä minä, hymä Herra! ole mikään pyömelä, esteli Sihtieri.

— Et sunkaan, mutta sinä nä'yt kelpaavan vaikka mihin ammattiin, selitti Matti asiata — ja, lisäsi hän wahan arveltuansa, — kun sinä olet hänen hirttänä, niin minä wuorostain hirtän sinun, niin et tarwitse uutta ammattia si kauwan häweta'.

— Armollinen Herra! rufoili yhä Sihtieri, — sallikaa kuitenkin hänen elää aikansa tähden; sillä millä se waimo-parha sitten elättää henkensä, kuin mies hirtetään.

Mutta Matti, joka ei ollut kuulewinaanakaan tällä kormalla, jatkoi waan juttuansa, sanoen:

— Kuinka hitto hänen on elämään tuominna, — eikös häntä vois hirttää miehensä wiereen?

— Woudilla on, Armollinen Herra! niin siivo ja kaunis waimo, ett'ei sitä hannaitse' hirttää.

— Niin wainen, sanoo Matti, oletko sinä rakastuna häneesen, kun häntä niin puolustat. Mutta läskelppä häntä kuitenkin suotta tänne puheilleni.

Kauniisti ja sywältä lyhlistellen tulee Woudin waimo saliin. Matti, tästä hywillään, silittää hänen

poskiaan, kiittäen häntä kauniiksi. Viimein, häntä vähän aikaa hyväeltä, pyytää mies häntä istumaan wiereensä ruualle; mutta, waroin Sihtieria, kieltää tätä kowasti katsomasta waimon puoleen. Matin luuloa vielä enentääkseen, luopi Sihtieri, Matin katseen häntä kohdateissa, aina filmänsä waimosta maahan latteeseen. — Wihdon viimein alkaa Matti, wiinaa ja ruokaa ylellisesti nautittuaan, laulella' kaikenlaisia wanhoja loruja. Mutta kun taas wiereensä istuva waimo juohasti mieleen, niin käski soittajoiden soittamaan polskaa, jota hän tanssii aikoi neen, siksi kun kolmannen kerran humala päissään kaaduttua, jääpi makaamaan salin lattiallen.

Kolmas Luku.

Päivä oli jo puoleessa. Mustat, vesiset pilvet pimittivät auringon. Raju, sadetta ennustawa, tuuli puisteli puiden wiherjäisiä latvoja. Kaikki, — ei ainostaan imeiset, mutta myöskin eläimet — jouduttiivat Eaton ala' huoneisiin. Meidän mainio Matti makasi waan yhänsä, tuffa tuulesa, tunkiolla, Saakko-suutarin tuwan edessä. Tuulen kowin tuuwitellen hänen awarata tuffaansa, hawaitsi hänki wiimen ja, luullen vielä olewansa Howin salissa, kiljasi täyttä hupia: Sihtierit, Kengit ja Passarit hoi! missäs oletten? Tuokaa minullen lasillisen renskää. Tätä kun ei kuulunakaan, alkoi hän hämmästyksissään wiskua ympärilleen, hieroa filmiänsä, niinkuin ennenkin, ja koitella' päänsä. Mutta pää oli paljassa. Kulta-päärmeisen lakkinsa siassa tapasi hän wanhan kulu-neen huopa-hattunsa makaawan pään wieressä; ja waikka hän nyt miten koitteli käännellä' ja wäännellä sitä, niin se ei kuitenkään muuksi muuttuna. Mui- ta waatteitansa myöskin silmäillessänsä, tuntee hän wasta itsensä ja alkaa jutella':

"Kuinka kau'an oli Natami paratiisissa? oli ensimmäinen kysymyksensä. Ilon hetket ovat todellaan hupaiset! Kuinka eikö nyt, wähän ajan ma'attuani, kaikki taas ole' kääntynä entiselleen. Komia sänkyäni on tulluna tunkioksi. Kullalla päärmetty lakkini on vaihtuna wanhaaksi hattu-rämsäksi. Silkki-kauhtanani on muuttuna sarka-takiksi ja minä itse suuresta Herrasta huonoimmaksi rentuksi. Herätesäni luulin for-
meni olewan täynnä formuksia; mutta nyt ne ovat, half' haastain, rywetetyt aivan toisella aineella. Minä, joka aattelin waatia palvelioitani tilin-tekoon, täydyn nyt, kotiin tultuani, itse walmistaida tuomi-
ollen. Voi minua mies-parkea, kun en woina para-
ttiisin iloa ja riemua paremmin säilyttää'. Mutta, ku-
ka ties, saadutan vielä kerran saman onnen, jos ru-
pean uudestaan makaamaan". Niin sanottua, kääntä-
näiksen Matti toisellen kyl'ellen, ja painaa päänsä
tunkioon.

Jos ilmafin oli raju ja myrskyinen, peittäin Mattia lastuilla ja tomulla pihan lattialta, niin hän-
tä toki oli kohtaawa vielä toinenkin myrsky, kowem-
pi ja häijympi kuin tämä luonnollinen. Eikä nimittäin,
jonka sisu kiehui kun walkealla olewa wesi-pata, kändä'
tupitti, ruoska kädessä, pitkin kylän kujia etsien
miehensä.

"Mäinköhä," pakisi Eikä kändessään, "joku wa-

hinko on hantá kohdanna. Mutta", wáitteli hán taas itsekseen, "se ei ole mahdollista. Jos ei hitto hantá ole wiená, niin hán warmaankin istuu Jaakko-suutarin luona juorukissaan. Voi minua hölmö, kun uskon tuollen juoma-ratillen kuus riunaa yht'aikaa". — Ukáttýá viimein Matti-par'an makaawan tunkiolla, huutaa hán aiwan timakasti: "eláhán, sen renttu! huoli, -- kyllá sinun selfá-rankosi wielá pitää kowasti kóstaman minun rahani", ja, likemmäksi mántýá, antaa Matillen aika lájáyksen ruoskallaan.

Matti huutaa taas unen töppyrássa jonka jaksaa:

— Voi, woi! mitä táma on? — Kuka minua hirwiáá lyódá? ja miksi sitten minua pieksetáán? enhá miná ole mitáán pahaa tehná, — ei kellen ikáán.

— Táss' on wástaús monillen kysymyksilleis, sanoo Eísa, ja heittäá ehtimiseen Mattia selfáán, kysellen wálistá missá aikansa oli wíettáná ja paljoko suopaa oli saana.

— Elá Eísa kulta enáán lyö; sillä et siná kuitenkáan tiedá, miká minullen on tiellä tapahtuna.

— No miká? kysásee Eísa hátimiltáán, — ruoska yhá ojennoksissa.

— Ennen kun miná, jutteli Matti, — pääsin káán kaupunkiin, niin tie nousi pystyyn, ja miná pääsin paratiisiin.

— Wain paratiisfiin, wain paratiisfiin, matkitti Eiiſa, lyöden Mattia kintuillen.

Wiimein, hetkeiſen häntä jo näin piekſettyä, nykäſee tämä woimakas waimo hänen tuſaſta ſeiſalleen, ja taluttaa kotiin. Hänet makaamaan wuoteellen ſaattua, ja eufon vielä pupiſten: "kaiſſi juoma-rentut täſſä nyt taimaſeen tuliſi, — tokko ſiellä liennee tilaa tuſkin muillen, kun minullen ja Eufkarillen"; aſtuu Nimis-mieſ, Silta-wouti ja Meljänneſmieſ äſkiä tupaan, kysellen Mattia — aſuko hän täſſä, ja oliſihän kotona.

— Täſſähän ſe aſuu, ja kotona hän ſe on; mutta humalaſſa, kun ſika.

— Ei ſe auta', mutta käſke häntä tänne ul'os; ilman ſinullen käypi pahasti.

Eiiſa mänee, ja heittää Mattia kauluſſeſta kſellen pihan lattiata, — niin woimakkaasti, että Silta-wouti, joka häntä piti kiini tawoittaman, myöſkin kaatui kumoon. Nimis-mieſ toruu wäähän aikaa äſkaa pikaiſuudesta ja häwittömyydeſtä wirtamiehiä waſten, ja niin kulettaamat nyt kolmen miehen Matti-parſkaa laſi-paikkaan. Matti kyllä kysilee, pitkin tietä, mitä pahaa hän oli tehnyt; mutta ſen hän ſanottiin ſaaman tietää', waſta tuomarin eteen tultua. Wawuſtufſella katſelee Matti, wäähän aikaa wartottua, kuinka Tuomari wiimein tulee Sih-tierineen ja

istuiksen tuomio-istuimellen, ja kuinka Sihtteri, istutusansa myöskin pöydän ääreen, lewittää paperinsa pöydälle. Silta-wouti kulettaa Mattia itseä la'in eteen, ja Nimis-mies taas alkaa, kumartaen Tuomarillen, kanteensa seuraawalla tavalla:

— Puwallinen oikeus! Tässä on mies, jonka taidamme todistaa, yöllä murtaineen Wapaherra Heimosen huoneisiin ja pukeineen hänen waatteisiinsa. Tä, antaen itsensä isännäksi, on hän rikkona yö-rauhaa wasten, jonka tähden pyydän nöyrimmästi hänellen, syynsä jälkeen, kowaa rangaistusta — muihen pelotfi ja waroitukseksi.

Kanteen kuultua, katsahtaa Tuomari kiiwaasti Matin filmiin, sanoen kowalla äänellä:

— Tunnusta' rikoksesi, eli puhu' puolestais; sillä ensin asia tutkitaan, ennenkuin miestä mutkitaan. Tähän wastaa Matti alla-päin: kyllä ansaitsewansa rangaistuksen; mutta ainoastaan niistä ra-hoista, jotka hän joi suuhunsa. Myös sanoo hän olleensa muutamassa linnassa; mutta ei tietäwänsä, miten hän joutui sinne ja sieltä pois.

Nimis-mies jatkaa taas kannettansa:

— Oman tunnustuksensa jälkeen, hän siis on juona itsensä juoruksiin, ja humala-päissään, teh-nä tällöisen rikoksen. Nyt on, minun luuloni jälkeen, ainoastaan kysymys, pitääkö hänen humaluus-

tensa hänellen esteeksi luettaman eli ei. Minä en, millään muotoa, tähän suostuisi; sillä laki sanoo: jos joku juomuksissa la'in rikkoo, niin kärsiköön rangaistuksen selwäksi tultuaan.

Tässä astuu eräs Asian-ajaja esiin vastaamaan Matin puolesta, niinkuin kuuluu:

— Tämä asia on tykkänään kummallinen, niin ett'en voi sitä uskoa enkä ymmärtää, vaikka kohta wieras-miehiäkin löytyy, jotka sen todistaawat. Sillä kuinka taitamaton Tolon-poika woipi murtaida howin huoneisiin, pukeida' Herran waatteisiin ja pieksää talon wäkeä? Kas se nyt on tykkänään mahdotointa. Siis pyydän ja toiwon, oikeuden tutusta wiisaudesta, hänen pääsewän wapaaksi.

— Jumala siunatkoon teidän huulianne, huusi Matti suru-suulla, itku-silmin. — Minulla on tässäkseni wahan tupakkata, jos sitä suwaitsetten; ja se nyt on niin hywää, kun Keisarin oma suu-tupakka.

— Pidä' itse tupakkasi, mies-parha! minä puolustan sinua tässä, — ei lahjojen eikä antimien tähden, mutta ainoastaan kanssa-kärsiwällisyydestä.

— Suofaa anteeks, Herra Rokuraator! Min' en luulluna, joukossanne, kelpo-miestä löytywänkään.

Nimis-mies awaa taas, wahan aikaa arweltua, suunsa sanoin:

— Mitä tässä asiassa on häneltä ja hänen puolestaan vastattu, se on ainoastaan arviolta. Mutta tässä nyt ei ole arvaileminen eikä tutkiminen: onko se mahdollista eli ei; vaan tässä näytetään ja todistetaan, sekä vierasmiehien että oman tunnustuksen kautta, hänen yöllä käyneen howissa ja luvanneen hirttää' jokainaan palvelioista.

— Mitä joku, väittää Asian-ajaja, — pel'osta eli säikäyksestä tunnustaa tehneensä, se ei ole otollista. Minä anon siis tälleen, yksinkertaisellen miehellen, arvelu-aikaa, ja kääntäin katseensa Tuomariin, sanoo hän:

— No, Matti! aattele nyt tarffaan, tunnustaitko syypääksesi?

— En tunnusta'. Minä te'en waikka autuuteni walan, sen olewan kaikki pelkkää waletta, mitä tähän asti olen wannona; sillä minä en ole kolmeen päiwään käynä huoneestani, ei niin mistään.

— Minä taas puolestain, sanoo Nimismies, — en woi ymmärtää' miten hän taitaa walalla puhdistaida', wieraita miehiä ja omaa tunnustusta wasten.

— Niin, mutta näin kummallisessa asiassa se woipi olla luwallinen, vastaa Mattin Edus-mies.

Tuomari, kyllin kuultua, keskeyttää heidän päätönsä, sanoen: astukaa ulos.

Matti edusmiehineen riitelivät vielä oikeuden etu-huoneessakin Wallesmannia vastaan, Tuomarin laatiessa seuraavata kowaa tuomioa, jonka hän, heidät tuomio-saliin saatua, julistaa kowalla äänellä:

— ”Koska Matti Niilonpoika Mä’eltä, sekä vierailta miehiltä että omaista tunnuksista, on löydetty wika-pääksi lufon murtamiseen ja yö-rauhattomuuteen; niin näkee lafi oikeen ja kohtuullisen olevan tuomita’ jo mainittua Matti Niilonpoikaa ensistään myrkhyllä tapettavaksi, ja sitten kuoltuaan hirtteen wäännettäväksi.

Tämän kowan, ja kaksinkertaisella rangaistuksella uhkaawan tuomion, pyöstyssä kowin kuultua, alkoi Matti, katkerasti itkein, anoa Tuomarilta armoa. Mutta kun Tuomari ei sanona millään muotoa taitawansa rikkoa kerran julistettua tuomioa, niin meidän Matti, walmis kuolemaanakin, ei rufoile’ muuta kun lähtö-ryhppyä, näin pitkällen matkallen männessä. Tämän rawinnon hänellen sallittua, nielasee Matti yhteen haawaan kofonaista kolmet, uni-rohdoilla seutertua wiina-pulloa, ja lankeaa sitten polwilleen vielä kerran armoa anellen.

— Ei, — vastaa päättöksestään luopumatoim Tuomari, — se on ihan mahdotointa sinua enään armahtaa; sillä wiinassa sinä olet jo juona myrkyn-

kin sydämmeis pohjaan, ja, kuka ties, tunnet jo hetken perästä, kuolon kovia kouria.

Tämän sanoman saatua, itkeä ruikuttaa Matti yhä voimotellen:

— Voi minua, polo-poika! voi poikaa, polonalaista! jo nainen olen fuolettaman myrkynni juona. Hyvästi nyt, Eijsaseni! waikka sinä, sen räähkä, et olisi jäähyväisen wäärtti. Täällä hyvästi Hanno, Risto ja Niilo, ja tyttäreni Mari, minun filmästeräni. Sinä olet oma lapseni; sillä sinä synnyit jo ammuin ennen Luffarin tälle-tuloa. Voi aina hywin laittama heroseni! tuhannen kiitosta joka kerrasta kun sinulla olen ajana. Ole' wastakin aina walpas Musti, koiraseni. Olä onnellisna musta kissani. Hyväst viimein koko karjoni! ja kiitoksia, niinkuin herat sanoot, hyvän seuranedestä. Voi, nyt en enään jaksa puhua'kaan, ja taidan kofta kuolla'kin; sillä pahastipa minua painustaa.

Uni-rohtojen vaikutuksesta tulee hän viimein niin herwottomaksi, että lankee sywään uneen. Tuomarin käsystä, hirttäävät nyt Ruunun-miehet hänen helästi ja hyvästi kainalo-warfista.

Eräs irwi-hammas saattoi myös sanan Eijsaksenki, joka, juosten hiukset hajallaan ja repien rintansa, joutuu paikallen itkeä-parfuen:

— Voi, voi! että minun vielä pitää näkemäni mieheni hirressä. Rakas mieheni! suo anteeksi, jos jolloin kulloin olen mielesikiin rikkona. Nyt minä vasta oikein tunnen, kuinka hyvän ja herttaisen miehen olen kadottana. Nyt minä vasta kadun kovuuttani häntä kohden. Voi, jos omalla werelläni voisin hänen hirrestä pelastaa, siihen olisin aiwan valmis ja tyytyväinen. Pyyhkii silmiänsä ja itkee katkerasti.

Uni-rohtoin vaikutuksen tau'ottua, heräsi Matti hirressä, ja, akkaansa ruikutuksen kuultua, alkoi häntä hellällä äänellä lohdutella:

— Elä ole milläistään, vaimo:parha! kuolla'han meidän jokaisen pitää; mäne waan kotiin, katso taloa ja forjaa lapsiasi. — Mutta muista, kaiken mukomin, ruokkia hewoistani; sillä sitä eläintä minä aina olen rakastana. Te'e, hertta-kultanen! kaikkis, niinkuin tiedät paraan tulewan. — Ja jos en olisi kuolleena, niin minä antaisin monta muutaakin neuwoa, ja juttelisin koko kummallisia asioita; — mutta kun on henki poikessa, niin on puhe'kin piloilla.

— Mut kuinka sinä kuolleena taidat puhua, kysäsi Liisa hämmästyksisään.

— Sitä en oikeen tiedä' itsekkään, wastasi Matti; — mutta elä' pelkää; sillä en minä sinullen te'e mitään pahaa, kunhan waan nyt juokset kapakalleen tuomaan minullen waterkan wiinaa; sillä mi-

nuu janottaa nyt fuolleena kahla kerta hulummin, kun ennen eläissani.

— Huutipa toki, ja häpeä sitten, sen peto ja juoma-ratti! laskeuteli eukko; — etkö sinä jo eläissais saanna tulla wiinaa, — janottaako sinua vielä fuolleena? — no, sinua nyt on wasta aika juomari.

Eiisan näin wihojansa wiskattua, käskee Matti hänen pitämään suunsa tukkeessa, ja jouduttamaan kapakkaan wiinan hakuusen; ilman hän uhkaa joka nö tulewansa kummitteleimaan; sillä hän ei nyt sanona enään pelkääwänsä ruoskaa. Tämän fuultua, oikasee Eisa, jonka jaksaa, kotiin ruoskaa hakemaan. Takasin tultua, wetää akka miestä ruoskalla selkään, koitteeksi muka, tokko se piti koskeman fuolleen. Mutta Tuomari esteytti hänen, sanoen:

— Kuinka sinä fuollutta lyöt. Mutta koska sinä häntä äsketi niin itkit ja surit, niin lasketaan nyt sinun tähden hirresta elämään.

— Etikää laskeko — hän ei ole kelwollinen elämään, wastasi waimo.

— Sinä olet häijy akka, filjasi viimein Tuomari, — ja jos et sinä, niin paljon kun tiedät, suoria tästä tieheis, niin hirtämme sinun miehesi wiereen; jonka käskyn saatua, Eisa lötöstää kotiin.

Eiisan määntä, laskeewat Marin hirrestä alas; mutta hän, jollen niin paljon kummia oli tapahtuna,

ei uskoo olemaan elossa, vaan kysyy tarkoin Tuomari-
rilta, jos hän vaan ei kummittelisi. Tuomari, tätä
Matillen selittääkseen, sanoo:

— Sama oikeus, kun otti sinulta hengen, an-
toi sen sinullen takaisin; etkös voi sitä ymmärtää? —
samalla lailla hän se on, jos minä otan sinulta tahi
sinä minulta, esimerkiksi lakin eli muun kappaleen;
niin taidetaan hän myös kumpikin antaa se takaisin
millon hyvänsä.

— Mutta, armeli Matti, — antakeepa, ar-
mollinen Tuomari! minun hirttaa teitä; — näinköhän
saan teidät eläväksi jälleen.

— Sinullen, mies-parha! ei olekkaan annettu
tuomio-wirkaa; sillä sinä myöskään et voi sitä mat-
kaan saattaa'. Mutta ole' ja elä' nyt tästä lähin si-
wosti ja siististi kotonais, ett'et vielä joutuisi täm-
möiseen pulaan.

Ett'ei nyt Matin pitänä kaikesta tästä pilkasta
oleman lii'an pahoi'lansa, niin se, Tuomaria kuwa-
lewa, Wapa-herra Heimonen lahjoitti hänellen neljä
ruplaa, joilla hän mäni Saakko-suutarillen iloista iltaa
viettämään.

Mutta tuskin hän oli tupaan tulluna, kun myös
toinenkin howin talonpoista päätyi sinne tulemaan, jo-
ka, Matin kuulla, irvistellen jutteli kaikkia, mitä hä-
nellen oli tehty. Tämä narrin-teko kävi niin kowasti

Matti-parhaan, että paikalla pötki tiehensä, uhaten ei koskaan avata kapakan ovia; jonka uhkauksen hän myöskin koki täyttää aina kuolema-päiväänsä asti. Sillä pilkanteko waikuttaa usiasti ihmisessä kowinta-fin rangastusta enemmän. Ja muutaman vuoden kuluttua, kun poiatkin rupešivat työhön tykenemään, alkoi hänen talonsa rikastua, niin että omaksensa lunastiwat, ennen wuokraa wästen wiljeltyn, tilansa. Vielä wanhuudellaan kätveli hän naapuriloissaan kehoittain ja neuwoin heitä seuraamaan samaa esi-merk-kiä ja onnistuikin niin että, pari wuotta ennen Martin hiljaista kuoloa, sai suuren joukon pitään miehistä raiilliuuden seuraa rakentamaan. Tämän synmytettyä huokaisi hän "nyt sinä laasket, Herra! palwelias rauhaan mänemään; sillä filmäni owat nähneet sinun autuuteis", ja waipui, ristissä käsin, viimeiseen uneensa.

~~318.1435~~

K. Yam. kannok.
Corander

NY B7479

